

Cirk.nr. 18

Gruppe D

Dato 21.12.88

JM/gn

LANDSLÆGENS CIRKULÆRE OM LIGSYN OG UDSTEDELSE AF DØDSATTESTER M.V.

Med udstedelse af "Anordning om ikrafttrædelse for Grønland af lov om ligsyn m.v. af 6. september 1988" har Grønland fået en ligsynslov. Loven er trådt i kraft den 1. november 1988. Med denne lov er der sket en tilpasning af den danske lovgivning til forholdene i Grønland. Det gælder bestemmelserne om, hvem der kan foretage ligsyn, forholdene omkring de retslægelige ligsyn samt vedrørende gennemførelsen af retslægelige obduktioner.

Nærværende cirkulære kommenterer den nye lov. I cirkulæret fastsættes tillige bestemmelser vedrørende blanketgangen, orientering af begravelsesmyndigheden, overførsel af lig til udlandet samt vedrørende ligtransport med henholdsvis skib og fly.

A. Omsorg for lig.

Lovens første paragraf foreskriver, at den, der antages at være afgået ved døden, skal anbringes under bedst mulige forhold. Det indebærer, at liget skal være under et vist tilsyn, indtil der konstateres sikre dødstejn. Dette kræves af hensyn til eventuel mulighed for genoplivning, men også på baggrund af en politimæssig interesse i, at liget ikke udsættes for efterfølgende ydre påvirkninger samt af almindelige sømmelighedshensyn. Tilsynspligten ophører, når dødens indtræden er konstateret ved sikre dødstejn, og liget kan herefter føres til særligt ligrum på sygehuset, men må ikke anbringes i kiste eller føres til kapel, før der er afholdt egentligt ligsyn og skrevet dødsattest.

B. Ligsyn.

Begrebet ligsyn er fastsat i lovens § 2, stk. 1, som en undersøgelse, hvorved sikre dødstejn iagttages, og døds måde og dødsårsag såvidt muligt fastslås.

Hvor det er muligt, skal undersøgelsen foretages af en læge. Dog gives der mulighed for, at ligsyn kan foretages af to af distriktslægen bemyndigede personer. Bemyndigelse bør typisk gives medicinalpersoner på stedet (sygeplejersker, sundhedsmedhjælpere og fødselshjælpere) samt Kommunefogeden. Der er her tænkt på forholdene i bygderne, men tillige tages der højde for, at også byer vil kunne stå uden læge, og at bemyndigede personer også i disse tilfælde skal kunne foretage ligsyn.

Foretagelsen af ligsyn påhviler i første række den læge, som efter sit kendskab til afdøde eller dennes sygdom, har de bedste forudsætninger for at tage stilling til dødsårsagen. Iøvrigt vil det kunne påhvile enhver stedlig læge at foretage ligsyn. Bringes således en person til sygehus m.v., men er død ved ankomsten, vil sygehusets læger være forpligtet til at foretage ligsynet.

Efter lovens § 2, stk. 5 har Justitsministeren fastsat en begrænsning i adgangen til at foretage ligsyn og udstede dødsattest. Således må en læge ikke foretage ligsyn af afdøde, som lægen har haft et særligt tilknytningsforhold til. Det være sig nuværende eller tidligere ægtefælle, barn, stedbarn, plejebarn eller adoptivbarn, slægtning i opstigende linie eller en person, der på dødstidspunktet tilhørte lægens husstand.

Såfremt lægen er i tvivl om, hvorvidt han/hun i en konkret situation bør foretage ligsyn og udstede dødsattest, kan lægen søge vejledning herom i Landslægeembedet.

Efter ligsynslovens § 10, stk. 1, finder loven også anvendelse på dødfødte. Det bemærkes i den forbindelse, at fostre, der kommer døde til verden inden udgangen af 28. svangerskabsuge, anses for aborter, mens fostre, der kommer døde til verden efter det nævnte tidspunkt, anses for dødfødte børn. Kun for dødfødte børn, kræves ligsyn og dødsattest. Har fostret imidlertid vist livstegn uden for moderens liv, betragtes det, uanset om det er født før eller efter 28. svangerskabsuge, som levendefødt.

Ved almindeligt ligsyn synes liget i afklædt stand, når lægen skønner, at der er grund dertil. Dette bør altid være tilfældet, når det drejer sig om ligsyn af børn. Ved ligsynet skal sikre dødstegn iagttages og døds måde og dødsårsag såvidt muligt fastslås.

Ved almindeligt ligsyn skal mindst ét af følgende tre sikre dødstegn være til stede: 1) rigor mortis (dødsstivhed) 2) livores (døds- eller ligpletter) 3) cadaverositas (forrådnelse).

Ved dødfødte kan anføres maceratio.

Desuden skal døds måden så vidt muligt søges opklaret. Følgende døds måder kan komme på tale: 1) naturlig død, 2) ulykkestilfælde eller følger deraf, 3) selvmord, 4) drab.

Under ulykkestilfælde kan henføres andre strafbare forhold end drab (f.eks. vold med døden til følge).

Desuden skal så vidt muligt dødsårsagen klarlægges, dvs. den sygdom eller tilstand, der betinger dødens indtræden. Hvis man ikke kender noget til en evt. grundlidelse, eller hvis man overhovedet mangler kendskab til nogen sygdom eller lidelse hos afdøde, kan dette anføres med ordene: causa ignota eller non indicata. Den korekte fremgangsmåde ved dødsårsagsgrupperingen fremgår af Sundhedsstyrelsens vejledning i udfyldelse af dødsattest.

C. Indberetning til politiet

Opstår der i forbindelse med ligsynet usikkerhed med hensyn til døds måden, skal lægen indberette dødsfaldet til politiet. En telefonisk anmeldelse anses for tilstrækkelig. Anmeldelsen skal foretages straks. I lovens § 3 er der redegjort for, i hvilke tilfælde indberetning skal foretages:

1. Når dødsfaldet skyldes et kriminelt forhold, selvmord eller ulykkestilfælde.
2. Når en person findes død. Dette begreb kan volde nogen vanskelighed. Findes pågældende på et usædvanligt eller uventet sted, er der næppe tvivl om anmeldepligten. Findes afdøde derimod i sin seng, kan det i nogle situationer godt medføre indberetningspligt, mens det i andre situationer er åbenbart, at afdøde ikke kan betragtes som dødfunden. Således vil der ikke bestå nogen indberetningspligt, såfremt der på eller ved dødsstedet har været nogen til stede, som ved med fornøden sikkerhed kan give lægen oplysninger om de nærmere omstændigheder ved dødsfaldet og eventuelt forudgående sygdom hos afdøde.
3. Når døden er indtrådt pludseligt og ikke er forudset af lægelige grunde.
4. Når der er grund til at antage, at dødsfaldet kan skyldes en erhvervssygdom. Der kræves her, at det på grundlag af de foreliggende omstændigheder ved dødsfaldet og lægens eventuelle viden om afdødes tidligere forhold må antages, at døden kan skyldes en erhvervssygdom. Den blotte formodning om, at døden kan skyldes en erhvervssygdom, medfører således ikke pligt til indberetning.
5. Når døden kan være en følge af fejl, forsømmelse eller ulykkelig hændelse i forbindelse med behandling eller forebyggelse af sygdom.

Indberetningspligten efter 5. omfatter såvel de tilfælde, hvor døden sker under behandlingen, herunder diagnostiske undersøgelser, narkose og lignende, samt hvor dødsfaldet indtræffer efter behandlingens afslutning, såfremt det kan siges, at der er en årsagsforbindelse mellem behandlingen og dødens indtræden. Ikke kun aktiv behandling, men også unkladelse af behandling af sygdom kan medføre pligt til indberetning, såfremt denne unkladelse kan være årsag til dødens indtræden.

Der skal således foreligge konkrete omstændigheder, der tyder på, at døden er en følge af fejl, forsømmelse eller ulykkelig hændelse. Den abstrakte mulighed for, at der kan være forekommet fejl eller forsømmelse ved den lægelige behandling i tilfælde, hvor dødens indtræden har sin naturlige forklaring i patientens sygdom, medfører ikke indberetningspligt.

6. Når dødsfald forekommer i institutioner for domfældte og detentioner. Hensigten med denne bestemmelse er at hindre, at der kan rejses tvivl om indsattes døds måde og dødsårsag.

7. Når det iøvrigt ikke med sikkerhed kan udelukkes, at dødsfaldet skyldes et kriminelt forhold, selvmord eller ulykkestilfælde, eller dødsfaldet af andre grunde skønnes at kunne have politimæssig interesse. Det kan f.eks. dreje sig om indberetning, hvor en person, der har været udsat for en ulykke, dør nogen tid efter af en sygdom, der kan have sit udspring i ulykken, eller som efter en almindelig lægelig vurdering ikke ville være opstået, såfremt vedkommende ikke havde været impliceret i et ulykkestilfælde.

D. Retslægeligt ligsyn

Efter bekendtgørelsen om Landslægeembedet i Grønland, kap.7, varetager distriktslægerne i Grønland i de enkelte distrikter en række retslægelige opgaver, herunder også de retslægelige ligsyn. Principielt skal der afholdes retslægeligt ligsyn i alle de tilfælde, hvor der sker indberetning efter ligsynslovens § 3. I lovens § 4 er imidlertid anført en række undtagelsesbestemmelser. Således kan retslægeligt ligsyn undlades i følgende situationer:

1. Ved dødsfald efter ulykkestilfælde, såfremt døden først er indtrådt nogen tid efter ulykken, og politiet finder det åbenbart, at dødsfaldet er uden politimæssig interesse. Det er således alene politiet, der i disse situationer afgør, at retslægeligt ligsyn kan undlades.
2. Når en person findes død, - når døden er indtrådt pludseligt og ikke er forudset af lægelige grunde samt - når dødsfald forekommer i institutioner for domfældte og detentioner. Afgørelsen træffes af politimyndigheden og distriktslægen, og forudsætningen er, at de tilvejebragte oplysninger gør det åbenbart, at der foreligger naturlig død.
3. Når indberetning er sket, fordi man må antage, at dødsfaldet kan skyldes en erhvervssygdom, kan distriktslægen alene afgøre, at retslægeligt ligsyn ikke behøver finde sted, fordi de tilvejebragte oplysninger med tilstrækkelig sikkerhed har klarlagt dødsårsagen.
4. Når døden kan være en følge af fejl, forsømmelse eller ulykkelig hændelse i forbindelse med behandling eller forebyggelse af sygdom. Da sådanne indberetninger vedrører forhold i Sundhedsvæsenet, kræves det, at der mellem Politimesteren og Landslægen skal være enighed om, at retslægeligt ligsyn kan undlades på baggrund af, at de tilvejebragte oplysninger gør det åbenbart, at der foreligger naturlig død.
5. Ved de øvrige indberetningspligtige dødsfald afgør politiet selv, om retslægeligt ligsyn skal afholdes.

De retslægelige ligsyn foretages af politiet og distriktslægen i forening. Dog skal en anden læge deltage, når sagen vedrører mulig fejl eller forsømmelse ved behandling og forebyggelse af sygdom.

Ved det retslægelige ligsyn skal liget altid synes fuldt afklædt, og der skal undersøges omhyggeligt for ydre tegn på ikke-naturlig

død, (punktformede blødninger i øjnenes bindehinder, bag ørene og i mundslimhinden, strangulationsfure og dennes beliggenhed, stiklæsioner, brud osv.). Tilstedeværelsen af dødsstivhed og dødspletter samt disses fordeling iagttages.

På retslægelige dødsattester skal dødsårsagerne skrives både på latin og dansk. Attesten skal desuden i rubrikken for supplerende bemærkninger forsynes med

1. en beskrivelse af eventuel tidligere sygdom, misbrug og andre forhold, som kan have haft betydning for dødsfaldet
2. en beskrivelse af det aktuelle hændelsesforløb, hvoraf døds måden eventuelt kan udledes, samt
3. en redegørelse for fundene ved det retslægelige ligsyn.

E. Retslægelig obduktion

I lovens § 6 fastslås, at der skal ske obduktion, når dødsfaldet kan skyldes et kriminelt forhold, når døds måden ikke kan fastslås med sikkerhed ved ligsynet samt når døds årsagen ikke er fastslået med tilstrækkelig sikkerhed og politiet skønner, at der er behov for yderligere retsmedicinske undersøgelser.

Såvel hvad angår de retslægelige ligsyn som de henvænte obduktioner gælder, at Politimesteren og Landslægen i forening kan beslutte, at der skal ses bort fra kravene, fordi geografiske eller klimatiske forhold udelukker eller i høj grad vanskeliggør ligsynets/obduktionens foretagelse inden for en rimelig tidsfrist.

Loven opererer med en mindre omfattende form for obduktion (partiel obduktion), hvor der kun undersøges for enkelte mulige døds årsager dikteret af den konkrete sag. Politimesteren kan dog afgøre, at der i stedet skal gennemføres en lege artis retslægelig obduktion.

Det er Landslægeembedets opfattelse, at partielle obduktioner som regel vil kunne gennemføres af distriktslægerne, men at det oftest vil være påkrævet, at Landslægen udpeger en specialkyndig læge til opgaven, når Politimesteren måtte ønske en egentlig retslægelig obduktion.

Pårørende til afdøde skal - såfremt omstændighederne tillader det - underrettes om dødsfaldet og om, at der vil blive foretaget obduktion, førend partiel eller retslægelig obduktion foretages. Der er endvidere mulighed for domstolsprøvelse. Er der tale om kriminelle eller mistænkt kriminelle forhold, kan obduktion dog foretages, inden dommerens afgørelse, såfremt der er nærliggende fare for at øjemedet ellers vil forspildes.

F. Dødsattest.

Det påhviler den læge, der har foretaget ligsynet, at udstede dødsattest. Er dødsfaldet indberettet til politiet og har dette meddelt, at retslægeligt ligsyn ikke skal foretages, må lægen udstede dødsattest med de bemærkninger om døds måde og døds årsag,

som han mener at kunne tage ansvaret for. Er der foretaget retslægeligt ligsyn, udstedes dødsattesten af den læge, der har deltaget heri. (Se afsnit D. om retslægelige ligsyn).

Vedrørende udfyldelse af dødsattesten skal man iøvrigt henlede opmærksomheden på lægelovens § 8, stk. 1, hvorefter en læge ved udfærdigelse af erklæringer, skal udvise omhu og uhildethed og nøje følge de herom givne, almindelige og særlige regler. Attesten skal være udfærdiget med tydelig skrift, være nøjagtig dateret og forsynet med læselig underskrift samt angivelse af lægens bopæl. Lægens navn skal så vidt muligt tillige være anført ved stempel. Almindeligvis underskriver lægen dødsattesten i rubrik A på attestens forside samt i rubrikken midt på attestens bagside.

Hvis dødsfaldet har været indberettet til politiet efter § 3 underskriver lægen i dødsattestens rubrik B, når politiet har meddelt, at indberetning ikke giver anledning til retslægeligt ligsyn. Er dødsattesten udfærdiget efter retslægeligt ligsyn, underskriver lægen i dødsattestens rubrik C og attesten skal yderligere forsynes med politiets påtegning i rubrik D om, at der intet er til hinder for, at liget begravnes, brændes eller føres ud af Grønland. Lægen skal tillige underskrive nederst på attestens bagside og her anføre navnet på den repræsentant for politiet, der har deltaget i ligsynet.

G. Dødsfald i bygder.

Ved dødsfald i bygder, hvor liget ikke synes af en læge, skal den stedlige sundhedsmedhjælper eller sygeplejerske omgående indberette dødsfaldet til distriktslægen med oplysninger om den formodede dødsårsag og døds måde. Er der ingen sundhedsmedhjælper eller sygeplejerske i bygden indberettes dødsfaldet af medicindepotforvalteren eller kommunefogeden.

Ud fra denne indberetning og ud fra de oplysninger, som lægen iøvrigt måtte ligge inde med om afdødes eventuelle forudgående sygdom, udfyldes dødsattesten. I disse tilfælde, hvor lægen ikke kan attestere, at han har synet liget, angives i pågældende rubrik på dødsattestens forside navn, stilling og adresse på de(n) person(er), som har anmeldt dødsfaldet og synet liget. Lægen skal tillige underskrive attesten.

Er der efter loven behov for indberetning til politiet, påhviler det lægen at foretage anmeldelse. Skal der herefter tillige afholdes retslægeligt ligsyn bør distriktslægen medvirke herved, enten ved selv at tage til bygden eller ved at liget transporteres til sygehuset.

Det må forudses, at bestemmelsen om, at retslægeligt ligsyn kan undlades, når særlige geografiske eller klimatiske forhold gør sig gældende, særligt vil vise sig aktuel ved dødsfald i bygder. En sådan afgørelse træffes af Politimesteren efter indhentet udtalelse fra Landslægen.

H. Begravelse.

Når dødsattest er udstedt efter de foran anførte anvisninger, kan liget begravnes. Til brug for begravelsesmyndigheden fremsender lægen kopi af dødsattestens forside, dog med lægens originale underskrift, til præstegældet. Har der været afholdt retslægeligt ligsyn skal kopien tillige være forsynet med politiets påtegning i rubrik D.

Der er ikke i ligsynsloven fastsat frister for udstedelse af dødsattest, men begravelsesmyndigheden i Grønland tilstræber, at begravelse almindeligvis senest finder sted 3 dage efter dødsfaldet. Kopi af dødsattestens forside skal derfor uden unødigt ophold fremsendes til præstegældet.

Den fremsendte kopi af dødsattestens forside betragtes af begravelsesmyndigheden både som en anmeldelse af dødsfaldet og som anmodning om begravelse.

I. Transport af lig.

Ved transport af lig internt i Grønland kræves, at liget er anbragt i 1) en indvendig kiste af omhyggeligt sammenloddet zink og 2) en udvendig trækiste. Ved forsendelse med skib kræver KNI desuden, at der anvendes en solid transportkasse. Både Grønlandsfly og KNI kræver attest for, at zinkkisten er forsvarligt og lufttæt til-loddet, og flyselskaberne anfører desuden, at kisten skal være anbragt i en neutral trækasse. Ved flyforsendelse af lig til andre lande udenfor Grønland end de nordiske skal liget være balsameret med formalin. Kopi af dødsattestens forside skal ved transport i Grønland medfølge fragtbrevet. Ved forsendelse til Danmark skal den originale dødsattest medfølge, lukket og i lukket kuvert.

Ved overførsel af lig til udlandet, skal der altid udstedes et ligpas, som skal følge liget under transporten. Ligpasset udfyldes af lægen på baggrund af oplysningerne fra dødsattesten, idet dødsårsagen anføres på engelsk eller fransk, eller angives i WHO's talkode for international sygdomsklassifikation. Ved transport til andre nordiske lande kan ligpas udfærdiges på et af de nordiske sprog.

Er der tale om et smittefarligt lig, dvs. har personen lidt af en almen farlig sygdom, som var smittefarlig på dødstidspunktet, skal der ved transport af lig til udlandet forinden foretages balsamering med ca. 3 l. 5 - 10 % vandig formalinopløsning, enten indsprøjtet gennem arteria femoralis eller ved punktindsprøjtning. Liget skal endvidere nedlægges i den indre kiste af zink, omgivet af et vædskeopsugende, ikke støvende materiale, f.eks. høvlspåner.

J. Blanketgangen.

Der udstedes kun én original dødsattest, og denne sendes til Landslægeembedet, Box 120, 3900 Nuuk/Godthåb. Landslægen gennemser dødsattesten og foranlediger evt. fejl og mangler afhjulpnet, inden attesterne videresendes til Sundhedsstyrelsen med henblik på behandling i medicinalstatistisk afdeling.

Skal liget begravet i Danmark medsendes den originale dødsattest, og en kopi af denne sendes til Landslægeembedet.

Kopi af dødsattestens forside - dog med original underskrift af den dødsattest-udstedende læge - sendes til begravelsesmyndigheden (præstegældet), og denne kopi fungerer både som dødsanmeldelse og som anmodning om begravelse.

En kopi af den fuldstændige dødsattest bør opbevares ved den hospitalsafdeling/det sygehus eller distriktslægeembede, hvor attesten er udstedt.

Har der været afholdt retslægeligt ligsyn påtegner politiet den originale dødsattest som anført under F. og returnerer attesten til distriktslægen. Denne sørger for at videresende den originale attest til Landslægen. Politiet påtegner ligeledes den kopi af attestens forside, der tjener som begravelsesattest og returnerer denne til distriktslægen, som sørger for attestens videresendelse til begravelsesmyndigheden.

K. Borteblevne.

En person er i almindelighed borteblevet, når pågældendes opholdssted gennem længere tid har været ukendt, uden det vides, om han/hun har levet i dette tidsrum eller er død.

Hvert år forsvinder personer i Grønland ved færdsel i naturen, ofte erhvervsmæssigt under jagt eller fiskeri. Som oftest må det antages, at disse personer er omkomne, og i en række tilfælde vil der være vished for, at de er døde.

Kredsretten kan afsige dødsformodningsdom og vil som regel gøre dette umiddelbart, når det efter omstændighederne er ubetvivleligt, at pågældende er død. Såfremt det med overvejende sandsynlighed må antages, at pågældende er død, vil retten som regel afsige dødsformodningsdom efter 1 år. Er spørgsmålet imidlertid helt uafklaret, vil dødsformodningsdom først kunne afsiges efter ti år.

Når dødsformodningsdom er afsagt, tilgår der fra retten folkeregisteret oplysninger herom.

Når beboere i distriktet efter omstændighederne må antages at være omkomne, og retten har afsagt en dødsformodningsdom, udfylder distriktslægen en dødsattest med den formodede dødsårsag og dødsårsag, men uden at underskrive attestens forside. På attestens bagside gøres tydeligt opmærksom på, at det drejer sig om en borteblevet person, ligesom de formodede omstændigheder ved borteblivelsen beskrives. Denne erklæring på attestens bagside bedes underskrevet af lægen. Attesten fremsendes som de øvrige dødsattester til Landslægeembedet.

Dette cirkulære har umiddelbar gyldighed og ophæver samtidig Landslægens cirkulære nr. 75 af 14. december 1966 med senere tilføjelser.

Referencer:

Anordning nr. 533 af 6. september 1988 om ikrafttræden for Grønland af lov om ligsyn m.v.

Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 537 af 9. september 1988 for Grønland om lægers og andre personers adgang til at foretage ligsyn og udstede dødsattest.

Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 152 af 14. april 1983 om behandling af lig.

Sundhedsstyrelsens cirkulære af 10. marts 1977 om ligsyn og udstedelse af dødsattest m.v.

Grønlandsfly Cargo Traffic Manual af 1. maj 1987, pkt. 17.4.

SAS Cargo Traffic Manual af 4. november 1987.

KNI (Intern instruks): Transport af bærer internt i Grønland 1987.

Jens Misfeldt

